

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
1993-1994

ISSN 1211-7250

BRNO 1997

381 ch. n. 1992
382

250,-

S 9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1993-1994

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Patrik Červák, Mgr. Balázs Komoróczy,
Ing. Petr Škrdla

Na titulním listě: Rekonstrukce skládané dýky z Maref

Tisk: Tiskárna Gloria, Rosice u Brna

Náklad: 400 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1997 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

KUNOVICE (okr. Uherské Hradiště)

U kostela Sv. Petra a Pavla. Středověk, novověk (?) Zjišťovací výzkum.

V únoru 1994 byly zdokumentovány čtyři sondy u kostela Sv. Petra a Pavla v Kunovicích. Sondy byly položeny pro potřeby statického vyhodnocení kostelní stavby. Zjistilo se, že spodní vrstvy u základů kostela jsou tvořeny šterky s naprostou absencí archeologických nálezů. Ze severní strany byla zachycena kulturní vrstva s úlomky cihel a malty, která nasvědčuje dodatečným stavebním úpravám a následnému vyrovnání dnešního terénu, z jižní strany kostela překrýval spodní horizont homogenní zásyp, do něhož byly zapuštěny jednotlivé pohřby. V případě dvou sond ze severní i jižní strany se také podařilo odkrýt zdivo z lomového kamene, které patří buď ke starší fázi samotné stavby kostela a nebo je pozůstatkem další stavební aktivity, úzce související s chrámovou stavbou. Absence archeologických nálezů vylučuje jakékoli podstatnější závěry, ale lze soudit, že základy kostela Sv. Petra a Pavla jsou středověkého původu.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Kunovice (Bez. Uherské Hradiště). Bei der Kirche St. Peters u. Pauls. Mittelalter, Neuzeit(?). Vorläufige Sondierung.

LAŽÁNKY (okr. Brno-venkov)

"U hráze", "U čertovy hráze". Opevněné výšinné sídliště raného středověku (střední doby hradištní), stopy dalšího raně středověkého osídlení (mladší doby hradištní) v předpolí. Povrchový průzkum.

V lednu roku 1993 paní Jana Prudková z Heroltic (č.p. 44, okr. Brno-venkov) ohlásila a předala pracovníkům Okresního muzea Brno-venkov v Předklášteří vlastní nálezy středo- a mladohradištní keramiky, v dubnu a květnu předchozího roku učiněné při výsadbě lesního porostu v lesní trati "U čertovy hráze" severovýchodně Lažánek. Za doprovodu nálezkyně byla 19. února roku 1993 místa nálezů referentem přesně lokalizována a ohledána, 22. dubna téhož roku byl na lokalitě uskutečněn komplexní povrchový průzkum, další dokumentační a průzkumné akce i za užití indukčního prospektoru kovů proběhly na místě ve dnech 2. února, 30. března, 10. srpna a 4. října roku 1994.

Nově objevené, dosud zcela neznámé slovanské hradisko s mladším (mladohradištním) osídlením ve svém západním předpolí zaujalo zvýšený konec strmé zalesněné ostrožny 333,7 m n.m., ze svrateckých biotitických žul a ortorul vytvořené nad soutokem Maršovského a Pejškovského potoka v členitém terénu Deblínské vrchoviny. Poloha se nalézá na severním okraji k.ú. obce Lažánky, 2,5 km SSV vlastní vsi a asi 1,5 km jihozápadně vsi Heroltice (St. mapa 1 : 5000 - odvozená, list Tišnov 4-3 z r. 1981: zkoumaný areál hradiska a jeho bezprostředního okolí vymezen body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 58:119, 80:137, 77:144 a 53:130 mm; místo nálezů mladohradištní keramiky na témže mapovém listu situováno v okolí bodu 29 mm od Z a 121 mm od J okrajové sekční čáry). Oproti protáhlé, asi o 6 m snížené šíři byl zvýšený konec ostrožny opevněn čelní, zhruba 50 m dlouhou a 10 m širokou fortifikační linií, dnes dochovanou v podobě asi 1,2 - 1,7 m vysokého a maximálně 6 m širokého kamenitého valu s bermou či mělkým vnějším příkopem, nyní dosahujícím největší šíře 5 - 6 m a maximálního zahloubení 40 cm; oproti vnitřní ploše hradiska je pak asi 1 m široká koruna valu zvýšena pouze o 15 - 60 cm. Tato čelní fortifikace tak vydělila zhruba trojúhelníkovitý vnitřní areál o maximální délce 60 m a ploše přibližně 13 arů, 324 - 333,7 m n.m., s poměrně rovnou vrcholovou jihovýchodní částí a k severozápadu se svažující severní polovinou, bez zřetelnějších stop terasování (jediný

terasovitý útvar v severozápadním svahu může být recentního původu). Boční strany a opyš ostrožny zde byly opevněny na okrajích svahů zřejmě lehčím ohrazením, dnes patrným v podobě výrazné terénní hrany, dostatečnou záštitu jinak poskytovaly 50 - 55 m do údolí obou potoků prudce spadající skalnaté svahy ostrožny. Na severovýchodě pak zakončuje ostrožnu zužující se svažité hřeben, po zhruba 70 m přerušovaný skalnatým stupněm a poté velmi ostře klesající k soutoku obou vodotečí pod ostrožnou. Ve sníženém severozápadním cípu opevnění naznačuje přibližně 7 m široká volná proluka mezi končícím valem a okrajovou terénní hranou nad bočním srázem možný původní vstup do ohrazeného areálu.

Poměrně intenzivní osídlení opevněné plochy ve střední době hradištní dokládají relativně početné nálezy zlomků keramiky, hrudek mazanice i fragmentů železných a kamenných artefaktů, získané z povrchu, drobných porušení a mikrosond jak na vnitřní ploše fortifikace, tak na severním i jihovýchodním svahu ostrožny. Hodnotné nálezy poskytl však i jihozápadní svah snižujícího se hřebene na opyši ostrožny, nenavazující již bezprostředně na vlastní opevněný areál. Celkem 72 dosud shromážděných keramických fragmentů z hrncovitých nádob (z toho 6 okrajových a 27 s výzdobou na výduti) nedovoluje zatím více než rámcové zařazení objektu do středohradištního období, další chronologické upřesnění, popř. rozlišení více sídelních fází umožní zřejmě až plánovaná sondáž; celkově se však v souboru zdají převažovat spíše archaické složky (jednodušší typika okrajů, hřebenové vpichy, hrubší hmota i provedení). Ze železných předmětů je v nálezech zastoupen nůž obvyklého tvaru s trnem (celková délka 13,8 cm, délka čepele 11,5 cm) a další nezřetelný úlomek, dále se vyskytl kamenný brousek a zvířecí kosti. Nečetné hrudky vypálené mazanice dosvědčují existenci dřevohlinitých stavebních konstrukcí na vnitřní ploše opevnění. Z povrchových sběrů pochází již čtyři exempláře kamenných žernovů - z blíže dostupné horniny byl zhotoven jednak kompletně dochovaný ležák, nalezený na jihovýchodním svahu opyše ostrožny (průměr 41-46 cm, výška max. 6 cm, průměr provrtu 4,0 - 4,5 cm), jednak polovina běhounu, sebraná pod jihovýchodním nárožím ohrazení (průměr 44 cm, výška max. 7,5 cm, průměr otvoru 4,5 - 5,5 cm). Naopak pravděpodobně ze vzdálenějších výchozů odlišných typů hornin pochází další 4,6 cm vysoký fragment se středovým provrtem o průměru cca 2,6 cm, ležící v koruně čelního valu, i drobný jiný zlomek z vnitřní plochy fortifikace.

Hradiště, jehož určitější časové i funkční zařazení zůstává úkolem dalšího výzkumu, vcelku rozšiřuje typologickou škálu středohradištních fortifikací na území severně od středního Dunaje (např. Staňa 1985; Štefanovičová 1989) o další kategorii extrémně malých, dobře opevněných objektů na hranici soudobé sídelní oikumeny a spolu s nedávno ověřenou lokalitou Ústí u Hranic (Šmíd 1991) dokládá možnost dalších překvapivých objevů obdobného charakteru v moravském prostoru. Spíše než klasickým ostrožným fortifikacím mojmírovského státu 9. století se však hradiště u Lažánek blíží malým výšinným polohám konce 9. a 10. věku v oblasti horního Podyjí (Hornice - "Turecký kopec", Oberpfaffendorf - "Sand", Staré Hobzí, Vysočany - "Pallardiho hradisko" - srov. Nekuda 1964; Měřínský 1986, 42-45; Bors 1993; Poláček 1994, 244-255; Felgenhauer - Schmiedt 1986, 203-207). Obdobná, rozlohou velmi malá hradiště či výšinná sídliště se ovšem vyskytují v časném středověku například i v sousedních Čechách a obecně v celém západoslovanském sídelním prostoru (např. Hudčice, Jáma, Loučná, Nemětice - Sláma 1986, 63-97 s další literaturou; nověji ze západních Čech např. Všeruby - Bašťová 1984, 500, 503-506; Nadryby - "Nad Korečnickým mlýnem" - dle laskavého sdělení dr. D. Bašťové; širěji srov. např. Dabrowska 1978, 430, 432, 436-437). Evidentní je poloha lažáneckého hradiště ve skryté, izolované poloze těsně za hranicí starého sídelního území Tišnovské kotliny, nejbližší soudobé sídliště v intravilánu Sentic bylo situováno 4 km severovýchodně (nepublikovaný průzkum V. Růžičky). Vlastní členitá oblast Deblínské vrchoviny však zřejmě přitahovala již tehdy pozornost svými

bohatými ložisky železných rud, nalézajícími se i v prostoru mezi Lažánkami a Herolticemi (např. Kučera 1980, 138, 153-155), o počátcích jejich využívání již ve středohradištním období by mohl svědčit nález vyhřívací výhň železářské huti snad z 9. století přímo z lažáneckého katastru (Merta 1988). Překvapivé počátky osídlení regionu v časném středověku snad dokládají i keramické (hrobové?) nálezy z Deblína, možná již z 9. - 10. století (Michna - Unger 1964, obr. 6:1, 4). Spjatost nevelké komunity, obývající někdy ve střední době hradištní lažánecké hradiště se soudobou těžbou a zpracováním železných rud v okolí však zůstává bez dalšího ověření jen hypotetickou, k vybudování hradiště mohly vést i jiné společenské, politické a ekonomické důvody. V případě posunu datace objektu do mladších úseků středohradištního období by mohlo jít o další příklad částečného přesunu těžiště osídlení z neklidného jihomoravského prostoru dále k severu a severozápadu v 10. století (Měřínský 1986, 68), či o odraz změněné politicko - mocenské a společenské situace na Moravě v té době.

Překvapivé jsou rovněž stopy mladohradištního osídlení blíže nespecifikovaného charakteru, zjištěné v západním předpolí fortifikace, na protilehlé straně širokého sedla hradištní ostrožny. Několik zlomků tuhové keramiky 11. - 12. století (3 kusy, další materiál zde sebral V. Růžička) zde bylo získáno při výsadbě lesního porostu a z vývrátů při severní okrajové hraně svahu nad Pejškovským potokem, zhruba 160 m západně od čelního valu opevnění (322 - 324 m n.m.).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Baštová, D., 1984: Šipin a Všeruby - nové hradištní nálezy z Plzeňska, Archeologické rozhledy XXXVI, 498-511, 599-600.

Bors, K., 1993: KG Oberpfaffendorf, SG Raabs an der Thaya, Fundberichte aus Österreich 31, 1992, 521-524.

Dabrowska, E., 1978: Etapy kształtowania się osadnictwa grodowego i formowania się organizacji grodowych u Słowian zachodnich we wczesnym średniowieczu, Archeologia Polski XXIII-2, 425-444.

Felgenhauer-Schmiedt, S., 1996: Archäologische Beiträge zur mittelalterlichen Siedlungsgeschichte im nordwestlichen Waldviertel, Jahrbuch für Landeskunde von Niederösterreich, Neue Folge 62/1, 201-215.

Kučera, K., 1980: Železářství mezi Velkou Bíteší a Veverskou Bítýškou (předběžná zpráva o výzkumu). In: Sborník ze semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami 12. prosince 1978, Technické muzeum Brno, 137-160. Brno.

Merta, J., 1988: Železářská pec z Lažánek u Veverské Bítýšky. In: Sborník ze semináře Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Technické muzeum Brno, 95-99. Brno.

Měřínský, Z., 1986: Morava v 10. století ve světle archeologických nálezů, Památky archeologické LXXVII, 18-80.

Michna, P. - Unger, J., 1964: Mladohradištní a středověké nálezy z Deblína (okres Brno-venkov), Sborník prací filosofické fakulty brněnské university XIII, řada archeologicko-klasická (E) č. 9, 192-195.

Nekuda, V., 1964: Příspěvek ke slovanskému osídlení Horního Podyjí, Časopis Moravského muzea - Vědy společenské XLIX, 61-68, tab. I-XIV.

Poláček, L., 1994: Zum Stand der Erkenntnis der frühmittelalterlichen Keramik aus dem 8. bis zur Mitte des 11. Jahrhunderts in Südwestmähren. In: Č. Staňa (Hrsg.), Slawische Keramik in Mitteleuropa vom 8. bis zum 11. Jahrhundert. Internationale Tagungen in Mikulčice I, 243-263.

Sláma, J., 1986: Střední Čechy v raném středověku II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu. Praehistorica XI. Praha.

Staňa, Č., 1985: Mährische Burgwälle im 9. Jahrhundert. In: Die Bayern und ihre Nachbarn 2, 157-208. Wien.

Šmíd, M., 1991: Mittelburgwallzeitliches Material vom Burgwall bei Ústí (Bez. Píseck), Přehled výzkumů 1988, 52, obr. 17.

Štefanovičová, T., 1989: K niektorým problémom veľkomoravských hradísk na Slovensku, Časopis Moravského muzea - Vědy společenské LXXIV, 89-98.

Resumé:

"U hráze", "U čertovy hráze". Befestigte Höhensiedlung des frühen Mittelalters (Mittelburgwallzeit), Spuren der weiteren frühmittelalterlichen Besiedlung (jüngere Burgwallzeit) auf dem Vorfeld. Oberflächenuntersuchung des Kreismuseums Brno-venkov in Předklášteří und des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Zufällige Funde der Keramik bei der Pflanzung des Waldbestandes führten im Jahre 1993 zur Entdeckung einer bisher ganz unbekanntenen Fortifikation. Das Objekt befindet sich am nördlichen Waldrand des Katasters der Gemeinde Lažánky; 2,5 km NOO von der eigenen Gemeinde. Die Burgstätte besetzte das erhöhte Ende des steilen Bergsporns 333,7 m ü. M., im gegliederten Terrain von Debliner Hochland über dem Zusammenfluß der Bäche Pejškovský und Maršovský. Gegen den Nacken wurde die Burgstätte mit einer Stirnfortifikation befestigt, die heute wie ein durchschnittlich 1,5 hoch steiniger Wall mit Außengraben und Berme, mit Gesamtlänge etwa 50 m und Breite 10 m, bewahrt ist. Der Umkreis wurde dann durch eine leichtere Schanze gesichert, die im Terrain wie markante Terrainkante erkennbar ist. Das dreieckförmige Innenareal mit Länge 60 m und Fläche 13 Ar war offensichtlich durch das Tor an der erniedrigten nordwestlichen Ecke zugänglich. Funde waren auch auf dem 70 m langen sinkenden Endkamm des Bergsporns.

Die Oberflächenuntersuchung in den Jahren 1993 - 1994 belegte relativ intensive Besiedlung der Burgstätte. Von Oberflächensammlungen und kleinen Ritzen wurden über 70 Bruchstücke der Keramik, ein Eisenmesser, Tierknochen, Lehm Boden, Schleifstein und schon 4 Exemplare der Mühlsteine (der erste ist ganz, aus dem zweiten ist nur eine Hälfte erhalten, 2 restliche sind nur Bruchstücke) gewonnen. Die Keramik gehört zum 9.-10. Jahrhundert, das weitere chronologische Präzisieren bringt vielleicht die geplante Sondierung. Wie Aufgabe der weiteren Untersuchung bleibt auch die funktionelle Einreihung der Burgstätte, die sich schon hinter der Grenze des alten Siedlungsraumes, im Waldbergland (die nächste zeitgemäße Siedlung ist 4 km nordöstlich entfernt) befindet. Nur ganz hypothetisch kann man z.B. Beziehung des Objekts zu reichen Erzlagern in der nächsten Umgebung bedenken, die vielleicht schon im 9.-10. Jahrhundert gefördert wurden (Fund des Eiseno-fens etwa aus dieser Zeit direkt im Kataster Lažánky). Mit ihrer Größe und ihrem Charakter nähert sich die Lokalität am meisten den Höhenfortifikationen aus Ende des 9.-10. Jahrhunderts aus Horní Podyjí (Hornice, Oberpfaffendorf, Vysočany). Auf dem Vorfeld der Burgstätte etwa 160 m westlich von ihrem Stirnwall, wurde beim nördlichen Rand des Nackens des Bergsporns auch Besiedlung aus dem 11.-12. Jahrhundert gesichert.

LEDNICE (okr. Břeclav)

Intravilán obce. Mladší doba hradištní. Terénní průzkum.

V rámci budování kanalizace na katastru obce Lednice bylo při terénním průzkumu v severozápadní části intravilánu, po levé straně silnice Lednice - Podivín, zjištěno narušení zahloubeného objektu. Poloha je určena na mapě 1 : 10 000, list 34 - 23 - O8, 40 mm od Z s.č. a 147 mm od S s.č. Objekt se vyrýsoval po odstranění ornice v hloubce cca 40 až 50 cm pod dnešním povrchem tmavým zásypem téměř kruhového tvaru o průměru 115 až 125 cm. Výzkum nemohl být dokončen, neboť ještě nad úroveň podloží začala nastupovat spodní voda. Získaný střepový materiál možno datovat do mladší doby hradištní, která dosud nebyla na katastrálním území Lednice zastoupena.

Evžen Klaničová, Regionální muzeum Mikulov

Resumé:

Lednice (Bez. Břeclav). Intravilan der Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit. Terrainbegehung.